

**АКТУАЛІЗАЦІЯ НАРОДНОЇ ЖИТЛОВОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ
СПАДЩИНИ В МУЗЕЇ ІСТОРІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ВОЛИНІ – СКАНСЕНІ У СЕЛИЩІ РОКИНІ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: 45 РОКІВ З ЧАСУ СТВОРЕННЯ**

Проаналізовано об'єкти народної архітектурної спадщини у Музеї історії сільського господарства Волині – скансені. З'ясовано що скансен включає лише чотири житлові споруди, які мають певні конструктивні особливості, планування, вирішення інтер'єру і привезені з різних територіальних громад Волині. Відзначено роль засновника і першого директора музею Олександра Середюка та дослідника народної архітектури Архипа Данилюка у побудові та розвитку музею-скансену.

Ключові слова. Музей історії сільського господарства Волині – скансен, народна житлова архітектура спадщина, традиційне житло, експозиція.

Музей історії сільського господарства Волині – скансен у селищі Рокині проводять значну роботу по актуалізації культурної спадщини. В основі актуалізації – використання властивостей культурної спадщини та реалізація її соціальних функцій: вміння «розкривати» форми й образи об'єктів культурної спадщини, які мають властивість зберігати та передавати інформацію. Будучи результатом діяльності людини, вони несуть на собі сліди її перетворюючого впливу, тобто зберігають інформацію про те, результатом чого вони є самі. За твердженням фахівців, об'єкти культурної спадщини актуалізуються в процесі реалізації їх функцій: гносеологічної (отримання нової інформації), освітньої (навчання), виховної (формування світогляду) і економічної (здатність об'єктів культурної спадщини

приваблювати людей)¹.

Історія Музею історії сільського господарства Волині як скансену розпочалась 1989 року. Це було закономірно, адже в Україні вже було сформовано низку таких закладів. На Волині ж такого музею не було, хоча ще з 1960-х років йшла мова про перспективи його створення². Значну увагу розбудові музею-скансену при Музеї історії сільського господарства Волині у селищі Рокині приділив Архип Данилюк. Та й сама ідея створення музею народної архітектури, за твердженням його засновника і першого директора, належить саме Архипу Григоровичу, який одного разу сказав: «Давай, роби тут скансен»³. Хоча перша пам'ятка народної архітектури – вітряк була перевезена на територію музею 1989 року, генеральний план забудови скансену сформований лише 1990 року архітектором Р. Г. Метельницьким⁴.

Першою в експозиції (від входу в музей) серед житлових споруд скансену є «хата з дворцем» («двірцем»), яка датується серединою ХІХ століття, із села Теклине Камінь-Каширського району (тепер – Камінь-Каширська ТГ), де тривалий час вже стояла пустою. Музей викупив житло у власників 2006 року. Однак Але процес перевезення хати до скансену, через проблеми зі спадкоємцями, затягнувся надовго. Переговори із власниками житла тривали аж два роки. А коли нарешті був укладений договір купівлі-продажу, в державі розгорнулися серйозні політичні події (2013 рік). І лише 2014 року будівельна бригада із с. Видричі Камінь-Каширського району взялася за демонтаж житла. На території скансену хату почали встановлювати 2016 року, як наголошує О. Середюк, «господарським» способом. Повністю відреставрована у 2016–2020 роках. Така тривала

¹ Настільна книга культурного менеджера територіальної громади. Харків, ГО «Інститут соціальної політики регіону», 2020. С. 34–35.

² Новікова Г. Передумови виникнення середовищних музеїв в Україні. *Культура і сучасність*. 2018. № 1. С. 305–309.

³ Дмитренко А., Сидорчук В. Народна архітектура Волинського Полісся у дослідженнях та музейній діяльності Архипа Данилюка. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії*: Наук. зб.: Вип. 65. Ковель, 2018. С. 498–502.

⁴ Середюк О. М. Скарбниця історії Волині: Історико-краєзнавчий нарис. Луцьк. Надтир'я, 1998. С. 81.

історія встановлення і реставрації була спричинена двома основними факторами: з одного боку, вічна фінансова проблема музеїв, з другого – відсутність фахівців, які б погодились на незначне фінансування. На допомогу музею 2016 року приїхали фахівці з Любешівщини, які, разом з родичами, працювали над встановленням житла. Опалювальну систему – піч, грубку і плиту – музейному реставратору допоміг збудувати мешканець с. Гірка Полонка, який сам зголосився на цю роботу ⁵.

«Хата з двірцем» трикамерна, у плані – «хата + сіни + комора», розміри – 5,22x14 метрів, висота житла – 2,23 м. Доволі значна за розмірами «хата» (житлова частина) – 5,50x2,23 м має майже традиційне планування: зліва від входу (біля тильної стіни, тобто, протилежної від фасадної), у кутку стоїть традиційна піч, з'єднана з невеликою плитою. Далі – дерев'яне ліжко (не традиційний піл), дитяча колиска, вздовж фасадної стіни – довгий стіл з лавами при чільній і причілковій стінах, справа від входу – скриня. У хаті три тришибкових вікна – проти печі, покутнє і застільне: розміри віконних отворів – 52x63 см. Стеля утримується трьома поперечними балками/сволокам, долівка глиняна.

Особливістю житла можуть бути розміри власне «хати» (житлової кімнати) і сіней, які мають практично однакову площу, хоч сіни трохи ширші – 6,45x2,23 м. За інформацією, записаною О. Середюком, сіни використовувались не тільки з господарською метою, а й як простір для святкувань, навіть весілля, для вечорниць та ін.

Комора, розміщена збоку від сіней, невелика – 1,86x2,23 м. У сінях і коморі розміщені діжки, солом'яники, елементи упряжі (хомут, ярмо), пристосування для прядіння, деревообробні інструменти (рубанок, фуганок), хатнє начиння (ночви, кошик для подачі картоплі в піч, маслобійка, барильце) та ін.

⁵ Рогова О. У волинському скансен-музеї з'явився унікальний туристичний об'єкт. Фото. 2020. URL: <https://volyn.tabloyid.com/art/u-volinskomu-skansen-muzeyi-ziavivsia-unikalnii-turistichnii-obekt-foto>; Середюк О. Мудрість поліщуків: науково-етнографічне видання. За матеріалами експозиції Музею-скансена Волині. Луцьк, 2024. С. 21.

Друга значна конструктивна і планувальна особливість хати із с. Теклине – наскрізна прибудова біля задньої (городньої) стіни хати (у селі це була північна сторона) під назвою «дворець». Для позначення такої прибудови дослідники традиційної народної архітектури вживають поняття «двірець» («задвірок», «прибок», «прибік»). Хоч у публікаціях О. Середюка наголошується насамперед на «теплогберігаючих технологіях» «двірця», основним було не це, хоч «двірець» дійсно робить споруду менш вразливою до холодів, так як прибудова утворює своєрідну повітряну «подушку»⁶. Однак, в першу чергу, «двірець» розширював простір житла і використовувався насамперед з господарською метою. Як наголошують А. Данилюк та Р. Радович, зазвичай «двірець» об'єднував «два зруби-трестінки («пукліт» при хаті та «комірку» при коморі)» у хатах кінця XIX – початку XX ст. Тобто, «двірцем» називалася не вся прибудова, а лише частина, прибудована до сіней. Функція «двірця» – об'єднати входи до «пукліта», який прибудовували до тильної стіни житлової частини хати, і «комірки», яку робили при коморі. Хоч подекуди «пукліт поєднували лише з «двірцем», а «комірки» чи «хлівчика» не було. Якщо «пукліт» був теплим приміщенням і призначався для зберігання овочів і діжок з квашениною, то «комірка» чи «хлівчик» – холодні і використовувались як склад різноманітних знарядь праці та матеріалів ін.⁷

Наступною в експозиції скансену є «хата з ванькиром», перевезена із с. Березовичі Володимир-Волинського району (тепер – Зимнівська СГ

⁶ Рокинівський музей рятує пам'ятки народної архітектури. URL: http://volyn-museum.com.ua/news/rokinivskij_muzej_rjatue_pam_jatki_narodnoji_arkhitekturi/2016-07-10-2623; Олександр Середюк. Хата – берегиня людських душ. *Фейсбук*. 30.09.2023. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100002178042390>; Рогова О. У волинському скансен-музеї з'явився унікальний туристичний об'єкт. Фото. 2020. URL: <https://volyn.tabloyid.com/art/u-volinskому-skansen-muzeyi-ziavivsia-unikalnii-turistichnii-obekt-foto>.

⁷ Данилюк А. Особливості розвитку традиційного житла волинського Полісся. *Народна творчість та етнографія*. 1977. № 1. С. 54; Радович Р. Поліське житло: культурно-генетичні витоки та еволюційні процеси. Львів, 2017. С. 362–363; Його ж. Поліська стебка (За матеріалами Правобережного Полісся). *Записки НТШ*. Львів, 2010. Т. CCLIX. С. 205–206; Його ж. Формування двохатніх споруд та ускладнених варіантів поліського житла. *Народознавчі Зошити*. 2017. №. 3. С. 618, 621.

Володимирського району) першою із житлових споруд, ще в 1990-і роки. У Березовичах де вона стояла у музеї-садибі села. Споруджена 1902 року на хуторі біля села. Перевезена до музею-скансену за рекомендацією Архипа Данилюка⁸. Споруда зрубно-стовпової конструкції: житлова частина, власне «хата» зведена у зруб, а сіни і комора стовпової конструкції. Як наголошують дослідники, на Поліссі здавна використовували дві техніки зведення будівель – зрубну і каркасну, але в XIX – на початку XX ст. стіни жител зводили зазвичай у зрубній техніці, а стовпову конструкцію використовували лише при блокуванні окремих приміщень у багатокамерних спорудах – стіни сіней та комори⁹. Дах хати чотирихилий, початково мала солом'яну стріху. Хата трикамерна у плані «хата + сіни + комора». Розміри житла – 9х4,90 м.

Особливість житла в тому, що власне «хата» ділиться на два, різні за розмірами, приміщеннями – «світлицю» і «ванькир» (в різних поліських селах їх називали: «кухня» / «їдальня» + «хата» – с. Старийськ Чорторийськ, Заячівка; «кухня» + «хата» – с. Залізниця; «хата» + «хата» – с. Сереховичі). Хати з «ванькирами» («кімната», «покої», «алькир» тощо), на думку вчених, не часто траплялися на Поліссі. В побуті найзаможніших мешканців окремих сіл вони з'явилися у 1920-х роках і поширилися лише наприкінці 1940-х у 1950-х роках. В селах етнографічної Волині хати з «ванькирами» мали більше поширення. До прикладу, мешканці с. Бухани Горохівської ТГ повідомляли, що в їхньому селі всі хати були з «ванькирами». «Ванькир» може бути влаштований по-різному: шляхом встановлення тонкої перегородки, або ж, частіше, поділу житлового приміщення грубою. Іноді «ванькир» влаштовували в коморі, відокремлюючи його перегородкою. На відміну від хат з «ванькирами» («дворядні хати»), які зазвичай відзначаються значною

⁸ Олександр Середюк. Реставрація чи ампутація. 29.07.2024. Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100002178042390>.

⁹ Радович Р. Становлення зрубної техніки будівництва на теренах Полісся. *Народна творчість та етнологія*. 2017. № 6. С. 22.

шириною (6–7 м), житлова частина хати з Березович має 4,94 м довжини і 4,90 м ширини, тобто відповідає ширині «однорядної хати» (4–5 м)¹⁰.

Житлова частина хати із с. Березович від входу перегороджена великою грубкою, далі, до причілкової стіни, змурована перегорожка яка разом з грубою і піччю ділить приміщення на дві частини. У невеличкий ванькир веде аркоподібний вхід. Там змурована невелика піч (без лежанки), повернута челюстями у «ванькир», поруч з піччю – невелика плита. Біля стіни стоїть стіл, далі, під чотиришибковим вікном, – невеликий «піл», де як свідчать польові записи про таке житло, «спав дід».

У «світлиці» уздовж фасадної стіни традиційно розмішена лава і аж два столи; зліва від входу, біля північної стіни – скриня; під перегородкою – ліжко. «Світлиця» має три тришибкові вікна – проти печі, стола і у чільній стіні. Стеля тримається на двох бальках/сволоках. Долівка земляна.

Сіни у хаті з «ванькиром» дуже вузькі (1,87 м). Приміщення комори, загалом 3,20х4,90 м, розділене поперек на дві частини з окремими входами. Таке планування, коли по другий бік сіней розташовувалось дві комори – холодна – на зерно і тепла – на картоплю, зустрічалося на Волинському Поліссі. В кожному комору входили через окремі двері. План такого житла із с. Старий Чорторийськ, де комора поділена на власне «комору» і «пукліт» (теплу комору), подає Р. Радович¹¹.

13 листопада 2017 року ввечері на території скансену відбулось займання даху «хати з ванькиром». На місце прибули співробітники пожежної служби і загасили полум'я. Вогонь знищив дах житла; два метри перекриттів; музейні предмети, що були в експозиції; пошкодив стіни. За словами охоронця, то був підпал, так як хата почала горіти з даху¹².

¹⁰ Радович Р. Поліське житло. С. 387–389; Його ж. Формування двохатніх споруд та ускладнених варіантів поліського житла. С. 626–627; Його ж. Традиційне житло на півночі етнографічної Волині. *Народознавчі Зошити*. 2012. № 2. С. 202–205.

¹¹ Радович Р. Поліське житло. С. 346, 352; Його ж. Специфіка житлового будівництва на південному сході Волинського Полісся (за матеріалами Маневецького району Волинської області). *Народознавчі Зошити*. 2017. № 6. С. 1308.

¹² Оголосили збір коштів на музей-скансен, де сталась пожежа. *Волин Post*. 14.11.2017. URL: <http://volyn->

Директор музею О. Середюк охрестив пожежу «*рейдерською атакою з метою заволодіння цим музейним комплексом*»¹³. Відновлення житла було довгим і тривало аж до 2022 року. Причина знову у відсутності коштів, хоч на звернення про допомогу відгукнулось чимало небайдужих. Хтось переказував кошти, хтось допомагав матеріалами, нарешті обласна рада відновила фінансування, що й дозволило завершити ремонт, який проводився не тільки силами реставраторів, а й волонтерів¹⁴. Підправили і добре потинькували стіни, дах покрили руберойдом і вистелили новою очеретяною покрівлею. Потім провели внутрішні ремонтні роботи: поправили мур, злагодили стіни, хатні меблі тощо.

Третьою в експозиції скансену є «курна хата». Це трикамерна зрубно-стовпова будівля у плані «сіни» + «хата» + «пукліт». Хату виявив науковий співробітник музею І. Дзюба під час однієї з етнографічних розвідок у село Комарове Старовижівського району (тепер – Сереховичівська сільська громада Ковельського району Волинської області) у 1990 році. Перевезена до музею у 1990–1991 роках. Реставрацію споруди проводила бригада Михайла Буця з 1991 року¹⁵.

Хата із с. Комарове споруджена і освячена 1875 року, про що свідчить напис на стіні : «1975 года 2 ноября». Розміри хати загалом, з сіньми і «пуклітом» – 9,76х4,78 м. Хата зрубної конструкції, складається з трьох, з'єднаних між собою зрубів: «сіни» + «хата» + «пукліт».

Власне «хата» (житлова частина), збудована у зруб, є найбільшою і майже квадратною – 4,98х4,78 м, що робить кімнату доволі просторою. На

museum.com.ua/news/ogolosili-zbir-koshtiv-na-muzej-skansen-de-stalas-pozhezha/2017-11-15-3557.

¹³ Рокинівський музей позивається до колишнього працівника. *Суспільне Луцьк*. 4.02.2019. URL: <https://vo.suspilne.media/news/9119>.

¹⁴ Гроші на відновлення згорілої хати під Луцьком досі збирають. *Волинь Post*. 31.12.2017. URL: <https://www.volynpost.com/news/104377-groshi-na-vidnovlennia-zgoriloi-haty-pid-luckom-dosi-zbyrayut>.

¹⁵ Олександр Середюк. Хата – берегиня людських душ. *Фейсбук*. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100002178042390>; Середюк О. Курна хата дочекалась реставрації. *Українське слово*. 2020.. № 47–48.

особливу увагу в курній хаті заслуговують два елементи інтер'єру – піч і «комин» («посвіт»).

Піч має дві особливості. В першу чергу, вона курна, тобто, хата не має комина. Для виходу диму у стелі влаштований отвір з виходом на горище, який відкривався на час, коли в печі топилося. Звідти дим виходив через спеціальні отвори «димники», влаштовані у причілках. На думку Р. Сілецького, відведення диму через отвір у стелі генетично пов'язане з використанням відкритого вогнища як єдиного опалювального пристрою. Дим частково виходив у «комин», а також розстилався по хаті, наслідком чого є чорна стеля і стіни житла, які милися лише в ріст людини. Друга особливість печі в тому, що вона збудована за давніми традиціями, коли для цього не використовували цеглу, тим паче вогнетривку, а лише глину, тобто піч у хаті із с. Комарове глинобитна. Основу печі (опіччя) складає каркас із дерев'яних брусів (на полозах) з дощаним подом. Як зауважує Р. Радович, на Західному Поліссі побутував один з найпростіших (а, очевидно, й найдавніших) конструктивних варіантів опіччя, що дало підстави називати всю конструкцію «піч на саньох». Дослідники відзначають, давні печі були дуже великими і займали четверту частину житла. При їх зведенні враховували антропометричні особливості господині, щоб піч не була їй замала і зависока¹⁶. Піч у курній хаті із с. Комарове невелика (довжина 1,64 м, ширина – 1,44 м, висота – 1,37 м), зведена справа від входу.

Друга особливість курної хати із Рокинівського музею-скансену – наявність «посвіта» («комин», «лучник», «димник», «світач») має форму великого мішка, обмазаного глиною. «Комин» роз у даному житлі він виконував дві функції – частково виводив дим, але основне його призначення – освітлення приміщення за допомогою лучини, яка лежить на решітці. Давні «світільники», за твердженням А. Данилюка, мали просту конструкцію: у

¹⁶ Данилюк А. Наша хата. Луцьк: Надтир'я, 1993. С. 35; Радович Р. Поліське житло. С. 467, 543; Сілецький Р. Опалювальні пристрої традиційного народного житла Середнього Полісся (конструктивно-функціональний та світоглядний аспекти). *Вісник ЛНУ ім. Ів. Франка*. Серія історична. 2008. Вип. 43. С. 147, 149–148, 159, 160.

широкий колоді просвердлювали дірку, де закріплювали палиць довжиною 1 м, в її розщеплений кінець вставляли «скіпку» (лучину). Така «скіпка» могла горіти впродовж 15–20 хв. «Димники» також робили з «вижолобленої колоди осики», або з чотирьох дощок. «Комин» у хаті із с. Комарове зроблений із великого мішка, обробленого вапном. В нижній край вставлений обруч, щоб пристрій тримав форму. «Димник» розміщений біля фасадної стіни ближче до пічного вікна, що є традиційним для поліської курної хати ¹⁷.

Під «димником» в хаті стоїть стіл, що суперечить його розміщенню в традиційному інтер'єрі і він має зайняти своє місце на покуті. А біля «комина» виконували всі роботи – пряли, вишивали, шили, майстрували чоловіки та ін., тому що він був єдиним джерелом світла.

Суперечить інтер'єру курного житла і наявність ліжка, яке зайняло місце традиційного «полу» («примостів»), що розміщувався від печі і слугував місцем для сну, виконання різноманітних робіт. Під «полом» тримали якісь господарські речі, овочі ін. Від печі-лежанки і над полом розміщена традиційна жердка для одягу. Біля ліжка висить дитяча колиска. Біля причілкової стіни стоїть скриня і металевий ковороток; вздовж чільної стіни – лава. Хата має три маленькі чотиришибкові віконечка: покутнє, проти печі, запічне. Вікна дуже низенькі: запічне розміщене на висоті 62 см, два інших – 95 см від землі; розміри вікон – 65х72 см. Стіни хати чорні від диму. Долівка глинобитна. Слід відзначити і наявність солярного знаку на єдиному в хаті поперечному сволоку, який підтримує стелю. Це вирізьблена шестипелюсткова розетка ¹⁸.

Сіни в курній хаті мають розміри 2,16х4,78 м, тобто витягнутої форми. В кутку стоять жорна в стільці, величезні діжки на зерно, скріплені міцним

¹⁷ Данилюк А. Наша хата. Луцьк: Надстир'я, 1993. С. 38–39; Радович Р. Поліське житло. С. 543, 783; Його ж. Поліський «Посвіт» (Технологічний і культурно-генетичний аспекти). Народознавчі Зошити. 2012. № 5. С. 799–815.

¹⁸ Ковальська А. Громовик або шестипелюсткова розетка на стелях галицьких домівок. Spadok. URL: https://spadok.org.ua/narodni-symvoly/gromovyk-abo-shestypeliustkova-rozetka-na-stelyakh-galytskykh-domivok#google_vignette.

дротом (замість обручів), дерев'яні вила-«сохарі», сітчасті рибальські полапки, пристосування для обробки дерева і волокна та ін. На увагу заслуговує масивна ножна ступа, яка стоїть уздовж задньої стіни.

З другого боку житлового приміщення, уздовж причілкової стіни, від покуті, прибудований «пукліт» («прибік», «стебка», «тепла комора») – господарське приміщення для зберігання овочів, діжок з огірками і капустою та ін. Традиційне його розміщення – біля тильної стіни житлового приміщення безпосередньо біля печі. Це так звана «тепла комора». У нашому випадку «пукліт» добудований по всій ширині житлового приміщення, але не з тильної стіни, а причілкової. Таке розміщення «пукліта» внесло зміни і в розташування вікон – у цій хаті його немає у причілковій стіні. Розміри «пукліта» – 2,62х4,78 м, тобто, він трохи ширший за сіни. Побутування на Волинському Поліссі жител саме з таким плануванням, коли «пукліт» примикає до житлового приміщення (сіни + хата + пукліт), підтверджують і дослідники, які наголошують, що «двері у причілкову стебку зазвичай прорубували з боку довгого фасаду споруди», іноді тут було двоє дверей – «знадвору і з житлового приміщення»¹⁹. У «пукліті» житла із с. Комарове двері і влаштовані у тильній стіні споруди.

Варто відзначити і наявність на одвірку хатніх дверей солом'яної коси, яку кріпили з метою ущільнення дверей і збереження в хаті тепла. Це те, що дійсно можна назвати теплозберігаючою технологією.

Четверта в експозиції скансену – «тридільна хата», перевезена із с. Острів'я Шацького району (тепер – Шацька ТГ Ковельського району) 2010 року. Хата споруджена і висвячена 1804 року, свідченням чого є напис на причілковій стіні («Св Св Молюся. Сей дом свящ1804 Года») поруч із викарбуваним хрестом. Це майже звичайне трикамерне житло, характерне для того часу, у плані «хата» + «сіни» + «комора». Частково незвичайним хату роблять окремі її особливості. По-перше, це доволі довге житло, в якому

¹⁹ Данилюк А. Наша хата. С. 26; Його ж. Особливості розвитку традиційного житла волинського Полісся. С. 54; Радович Р. Поліське житло. С. 352, 355.

ще великі сіни не переобладнали на другу житлову кімнату – «кухню», а комору не розділили на дві частини – власне комору і сіни. Довжина хати – 9х4,35 м.

Щодо конструктивних особливостей, то жило має зрубну і стовпову конструкції. Житлова частина зведена в зруб. Сіни і комора добудовані стовповою конструкцією, ніби приєднані до власне хати. На думку дослідників, так було і в ті часи, коли відбувався перехід від однокамерного до двокамерного та трикамерного житла – до зрубу добудовувалось допоміжне приміщення стовпової конструкції ²⁰.

Друга особливість хати із с. Острів'я – розміщення вхідних, тобто сінешних, дверей. Передня (фасадна) стіна комори злегка заглиблена і утворює неглибоку нішу, яку, скориставшись термінологією Р. Радовича, дозволимо собі назвати «крилечком» ²¹. Глибина ніші – 1,38 м. Саме з цього «крилечка» і потрапляємо у двері, що ведуть в сіни. Так як саме «крилечко» неглибоке, то сінешні двері розміщені майже впритул до фасадної стіни і займають всю ширину ніші – 95х160 см. Таким чином вони частково прикриті від вітру, осінньої негоди і зимових снігових заметілей. У крилечку стоїть ще й лава.

Хоча традиційний інтер'єр житла дещо змінений (замість полу – ліжка, замість мисника – шафка, відсутня жердка), піч залишається на «своєму місці» – біля стіни, протилежної чільній (фасадній), у нашому випадку – зліва від входу. У кутку між причілковою і тильною стіною стоїть дерев'яне ліжка; біля чільної і причілкової стін – лави; на покуті – стіл; біля дверей справа, де традиційно висів мисник, стоїть невелика шафка для посуду. У хаті три тришибкових вікна; долівка глиняна.

Стеля у власне хаті, коморі, сінях тримається на сволоках. На сволоку в житловій кімнаті вирізьблені три солярні знаки-розетки: два, по краях, шестипелюсткові, що нагадують квітку в колі, в центрі – чотирираменний

²⁰ Радович Р. Еволюція поліського житла (формування двох- та трикамерних однокатніх споруд). *Народознавчі Зошити*. 2016. № 6. С. 1363.

²¹ Радович Р. Поліське житло. С. 355.

знак також у колі. Шестипелюсткові знаки-розетки називають «гromовиками»²², що пов'язано з віруванням про захист від гromу. Так, на Стрітення, прийшовши з посвяченою свічкою-гromницею, дітей, а часто і дорослих, які боялись гromу, ставили під вирізьбленими на сволоку знаками і навхрест (над вухами, лобом і на потилиці) підпалювали волосся. Вірили в дієвість такого обряду²³.

Саме ці чотири житла, привезені з різних регіонів Волині, всі різної конструкції, є основою скансену. Вони відрізняються окремими конструктивними особливостями, плануванням, наповненням інтер'єру, але хоч частково дозволяють познайомитися з традиціями народної житлової архітектури Волині. Музейна експозиція скансену у селищі Рокині є важливою формою актуалізації культурної спадщини. Організатором скансену був Олександр Середюк, а науковим консультантом – Архип Данилюк.

Alla Dmytrenko
Lutsk

Volynskyi natsionalnyi unisversytet imeni Lesi Ukrainky

POPULARIZATION OF THE NATIONAL RESIDENTIAL ARCHITECTURAL HERITAGE IN THE MUSEUM OF THE HISTORY OF THE AGRICULTURAL ECONOMY OF VOLYN - SCANSEN IN THE VILLAGE OF ROKYNI, LUTSKY DISTRICT, VOLYN

The objects of folk architectural heritage in the Museum of the History of Agriculture in Volyn – Skansen were analyzed. It was found that the open-air museum includes only four residential buildings, which have certain structural features, planning, and interior solutions and were brought from various territorial communities of Volyn. The role of the founder and first director of the museum Oleksandr Seredyuk and the researcher of folk architecture Arkhip Danylyuk in the construction and development of the open-air museum was noted.

²² Ковальська А. Гromовик або шестипелюсткова розетка...

²³ Дмитренко А. Стрітенська свічка як оберіг від грози у світоглядних традиціях українців Волині (за польовими матеріалами). *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Некрополі краю*. Наук. зб. Вип. 56 / Упор. Г. Бондаренко, А. Силук. Луцьк, 2015. С. 228–234.

Key words. Museum of the History of Agriculture in Volyn – Skansen museum, folk residential architecture, heritage, traditional housing, exposition.